

Uunga siunnersuut: Qimmit qimuttut kiisalu qimmeqarneq qitsuuteqarnerlu pillugit Inatsisartut inatsisaata allanngortinneqarneranik Inatsisartut inatsisaat.

(Hans Enoksen, Aalisarnermut Piniarnermullu Naalakkersuisoq)

Akissut

(Hans Enoksen, Aalisarnermut Piniarnermullu Naalakkersuisoq)

Aappassaanneerpeqarnera

Naalakkersuisut sinnerlugit Aalisarnermut, Piniarnermut Nunalerinermullu ataatsimiititaliaq qutsavigerusuppara, siunnersuut pineqartoq peqqissaarullugu suliarisimammassuk. Suliarineqarnerani takusinnaavara ataatsimiititaliami ilaasortat tamarmiusut siunnersuut akuerisassanngorlugu inassutigigaat, pingajussaanneerpeqarnissaanut allannguutissanik siunnersuuteqartoqarpat, oqaatsit atorneqartut ilaat ilaatigut aamma naqqissuuteqartinneqarpara.

Naalakkersuisut sinnerlugit ataatsimiititaliap isumaliuutissiissutaani allassimasut uku oqaaseqarfigerusuppakka.

Ataatsimiititaliaq allappoq Danmarkimi inuussutissat pillugit aqutsisoqarfiup tusarniut akigamikku kissaateqarsimasut atorneqarsinnaavoq, Naalakkersuisut inatsisissatut siunnersuut siunissami aamma atorneqarsinnaasussatut, nappaatinut allanut qimmit nappaataanannngitsumut aamma parvovirusiinnaannngitsumut atorneqarsinnaasussatut qulakkeerniarsimaneraat.

Matumani Naalakkersuisut uku erseqqissaatigerusuppaat:

- Siunnersuummut matumani pineqartumi parvovirusip aamma qimmit nappaataata pinaveersaartinneqarnissaanut aningaasaliissutigineqartussat taamaallaat naatsorsorneqarsimapput. Nappaatit allat pinaveersaartinneqarnissaat siunnersuummi matumani aningaasaliiffigis-sallugit tunngavilersussallugit pissutissaqanngilaq. Immikkut inatsisiliornikkut taakku aningaasalersorneqarsinnaasapput, nappaatit allat nutaat tuniluuttut inatsisissatut siunnersuummi tamatumani ilaannngimmata. Soorlu akiussutissanik kapuutinik pisinissaq matumani pineqartoq il.il, aammali nappaatinik nutaanik ilisimaneqanngitsunik tuniluuttoqaraluarpat piareersaasiortoqartariaqassasoq.

- Qimmit nappaataat aamma parvovirus ilisimaneqarnerpaajupput qimmit taakkunanga tunillatsissimallutik toqutiginerusaraat. Taamaattumik pisariaqarpoq taakku pillugit immikkut iliuseqarfigissallugit, nappaatit allat napparsimatitsingaaneq ajortut pinnagit.

- Qimmillit ataasiakkaat qimuttunik qimmeqartuuguni, savaatillit qimmiannik qimmeqartuuguni imaluunniit qimuttuunngitsumik qimmeqartuuguni uumasuutini akisussaassulimmik ukkatarisussaavaa. Naalakkersuisut qimmeqatigiinni napparsimalersoqartillugu tamatigut akiliuttarnissaat pisariaqanngilaq. Taamaattumik Naalakkersuisut akuliuttarnissartik pillugu immikkut isummertussaasapput, qimmit nappaammik tuniluuttumik siunissami eqqorneqaraangata pisortanit akuliuutitsisarnissaq pisariaqassanersoq isummerfigissallugu.

Ataatsimiititaliap kisaatigaa paasissallugu Naalakkersuisut qimmit nappaataat akiorniarlugu siusinnerusukkut sooq pinaveersaartitsimannnginersut, nunatsinni qimmit qimmit nappaataannik ukiorpaalussuarni nappaalasoqartarsimammat. Danmarkimi Inuussutissat

pillugit aqutsisoqarfiup akissutaani atuarneqarsinnaavoq Namminersorlutik Oqartussat 2002-mili kissaatigisimagaat qimmit nappaataannut pinaveersaartitsisoqassasoq.

- Naalakkersuisut erseqqissarusuppaat qimmit 2016-imi tuniluuttumik napparsimanerat napparsimanernut allanut assersuunneqarsinnaanngimmat. Naatsorsuutigineqarpoq qimmit 300-nik ikinnerunngitsut qimmit nappaataannik ukioq mannaannaq toqquteqarsimassasut, ukiuni kingullerni 20-ni 2.500-t toqusarsimallutik. Qimmit nappaataat ukioq manna atugaasorujussuummat Naalakkersuisut pisariaqavissumik akuliuttariaqarsimapput. Naalakkersuisut paasinninnerat naapertorlugu qimillip qimmini nammineerluni akissuuffigalugulu pitsaasumik ukkattussaavaa. Qimilli tuniluuttumik napparsimalermata ajoqisumillu eqqor-neqarmata Naalakkersuisut pisariaqavissumik suliniuteqalerput. Pisortat aatsaat akuliuppata qimmit nappaataat piaartumik sunniuteqartumillu pinaveersaartinneqartariaqarluni.

Ataatsimiititaliap kissaatigaa Naalakkersuisut siusinnerusukkut suliarilluakkamik nassuiaasiorsimassasut qimmeqatigiit, ingammik qimmit qimuttut pillugit nappaatinik pinaveersaartinneqarnissaat pillugit nassuiaasiortoqarsimassalluni.

- Naalakkersuisut maannakkut tamannarpiaq pillugu suliaqarput, tamanna pillugu allaa-serisatut suliarineqarluni. Naalakkersuisut tulluarsorinngilaat maannakkut oqaatigissallugu suut suliniutiginerlugit, sukumiisumik iterngalu tikillugu misissuisoqareerpat aatsaat oqaase-qartoqarsinnaammat. Akiussutissamik kapuinerlut suliniutip suliarinerata tuaviuun-neqannginnissaa pingaaruteqarpoq, tuaviuunneqarpat paasissutissat imminnut assortuuttut nalunaarutigineqaratarsinnaammata, innuttaasunut paatsuungalersitsisoqalersinnaalluni, suliniut eqqunngitsumik saqqummiunneqarsinnaalluni.

Inatsisissatut siunnersuut akuerineqarlunilu atuutilerpat kommunini qimminut akiussutissamik kapuisartut pikkorissarlugit aallartinneqassapput, innuttaasullu qaammarsaaffigineqassapput eqqortumik akiussutissamik kapuisarnissaq pillugu aamma meeqqilersuineq pillugu qaammarsaasoqassalluni. Tamanna Naalakkersuisut akisussaaffigivaat, Naalakkersuisullu tamatumunnga tamakkiisumik akisussaaffeqassallutik piareersimalluinnarput.

Ataatsimiititaliap ernumassutigaa qimmit siunissami qimmit nappaataannik tuniluuttumik nappaalalernissaannut pinaveersaartitsiniarluni qaammarsaaniarneq naammanngitsoq, sior-natigut qaammarsaanerit iluatsinneq ajorsimammata.

- Siunnersuummi millionit koruunit affaat qimminut akiussutissamik kapuisartut pikkorissar-tinneqarnissaannut aamma innuttaasut qaammarsaavigineqarnissaannut immikkoortin-neqarput. Taama amerlatigisut aningaasaliissutigineqassapput, nassuerutigineqartariaqarmat qimmit akiussutissamik kapineqanngippata, tamatuma kingunissaa pillugu qaammarsaas-utigineqartarnera naammaginarsimanngimmat. Naalakkersuisut tamatumunnga pitsaasumik aaqqiissuteqarusullutik suliaqassapput. Qaammarsaanissaq qanga qaammarsaasarsimanernut sanilliullugu imaqarnerussaaq. Soorlu assersuutigalugu Naalakkersuisut kommuninut ilaatigut qaammarsaajartortassapput, akiussutissamik kapuinissamut suliniut pillugu nassuiaas-sisassallutik aamma qimminut akiussutissamik kapuisunut pikkorissaasassallutik. Taamaalilluni siunnersuut qularnaatsumik timitalerneqarlunilu atuutsinneqalissaq.

Ataatsimiititaliap allappoq akiussutissamik kapuinerup suliniutaata timitalernissaa siunnersuummi allassimasumit ajornakusoornersasoq.

- Sunaluunniit pisussaq nutaaq, soorlu akiussutissamut kapuinissamut suliniut, iluatsin-ngitsoorsinnaammat Naalakkersuisut ilisimavaat. Naalakkersuisulli suliniutip iluatsittumik ingerlanneqarnissaanut piareersimapput, kukkussutaasinnaasut aaqqinneqarnissaannut

piareersimallutik. Uumasut nakorsaannik atorfinitsitsisoqassaaq suliniutip timitalernissaanut, piviusunnigortinnissaanut sulisussamik. Naalakkersuisut ilinniutissaq sukumiisumik pilersaaruseriorlugu maannakkut suliaraat aamma kommunini qimminut akiussutissamik kapuisartut pikkorissarneqarnissaannut suliniuteqarlutik. Qimmit ataatsimut qarasaasiakkut nalunaarsorneqarnerisa allattorsimaffissaat aamma suliarineqarpoq, allattorsimaffik suliniutip iluatsinnissaanut qulakkeerinnitsitsisuussalluni.

Ataatsimiititaliaq ugguartorujussuuvoq kommunit siunnersuut pillugu tusarniutigineqarmat akissuteqanngimmata, Naalakkersuisullu ataatsimiititaliap ajuusaarutigeqisaanut ilaliivoq. Naalakkersuisut siunnersuut pillugu kommuninik ilungersoqalutik oqaloqatiginnikkusuttaraluarlutik. Naalakkersuisulli Ilulissanut decembarimi qaaqquneqarput, akiussutissamik kapuinissamut suliniut pillugu paasisutissiisoqassalluni. Taamaattumik Naalakkersuisut kommuninik suleqateqarnissaminnut isumalluarput.

Ataatsimiititaliaq isumaqarpoq kommunini akiussutissamik kapuisussat qanoq ilillugit pikkorissarneqarnissaannut tunngasumik iluamik nassuiaassisoqanngitsoq. Ataatsimiititaliap aamma naatsorsuutigaa kommunini qimminut akiussutissamik kapuisartut kapisinermut akuersissuteqalernissaannut pikkorissarnerit aqqissuullugaareersimanissaat, qimmillu nalunaaqutserneqarnavianngitsut, chippisinik, kapuisartut akuersissummik tunineqareersinnagit.

- Naalakkersuisut ataatsimiititaliap isumaanut isumaqataalluinnarpoq, kapisinnaanissamut akuersissuteqalersitsinissamut Naalakkersuisut namminneerlutik isumaliutigisaannut siunertaannullu naapertuuteqqissaarmata. Naalakkersuisut kissaatigalugu erseqqissarusuppaat qimminut akiussutissamik kapuisartut kapisinissaminnut maannamut ilitsersorneqareersimammata taamaattoq akiussutissamik kapuinissamut maannakkut immikkut suliniutigineqartumut ilitsersorneqarsimanngillat. Perlerornermut akiussutissamik kapisarnerit maannakkut suliniutigineqartumut sanilliullugu kapuisarnissat allaanerussapput, piffissaq kapooriffiusussaq allaanerussammat. Naalakkersuisut qimminut akiussutissamik kapuisartut ilitsersorneqarnerminni akuersissuteqarnerminnillu kapuisarnerminnut maannakkut ilisimasatik suleriaasertillu uppernarsassavaat, nutaamik ilitsersorneqarnerminni paasisutissamik nutaanik qaammarsaavigineqassapput sakkussaqalersinneqassallutillu.

Ataatsimiititaliap Naalakkersuisut akiussutissamik kapuinissamut iliuusissatut toqqarsimasaat aamma tamatumunnga tunngavilersuutaata pitsaassusia qularnartoqartippaa.

- Naalakkersuisut akiussutissamik kapuinissamut iliuserineqartussaq uumasut nakorsaasa innersuussutaat tunngavigalugit aalajangerpaat, uumasut nakorsaat immikkut ilisimasallit innersuussaqartuullutik. Taakku Naalakkersuisut uumasut nakorsaqarfianni inuussutisalerinermullu oqartussaaffimmi atorfeqartitaraat. Naalakkersuisut maluginiarpaat ataatsimiititaliaq apeqqutimini aamma isumaliutissiissummini uumasut nakorsaasa immikkut ilisimasaqassusiannut qularutiginnimmat. Ilisimavara ataatsimiititaliaq uumasut nakorsaannik atorfinitsitsisimanngitsoq imaluunniit uumasut nakorsaannik avataanersunik qularutigisaminnut uppernarsaasinnaasunik saqqummiussaqaartitsisimanngitsoq. Taamaattumik isornarluinnarpoq ataatsimiititaliaq arlaleriaqaluni uumasut nakorsaasa, atorfeqartitatta, ilisimasaannut apeqqusiisarmat.

Ataatsimiititaliaq isumaqarpoq siunnersuut pisuni “nalinginnaasuni” aamma “pinartuni” atorneqarsinnaanissaa erseqqissumik nassuiaassutigineqanngitsoq.

- Soorlu siunnersuummi nassuiaassutigineqartoq akiussutissamik kapuineq tassaasoq pina-veersaartitsineq, napparsimanaveersaartitsineq. Taamaattumik akiussutissamik kapuinerup suliniutaata siunertaa tassaavoq nappaalatsitsinaveersaartitsineq, pinaveersaartitsineq. Siunnersuummi § 21 b-mi allassimasoq naapertorlugu akiussutissamik kapuinerup suliniutaa ilaneqarsinnaavoq. Aalajangersakkami allassimavoq tassangaannartumik pinartoqartillugu suliniut ilaneqarsinnaasoq, pisariaqartinneqartut naapertorlugit ilasisoqarsinnaalluni. Taamaattoq qimminik akiussutissamik kapuinissamut akuerineqarsimasut aamma uumasut nakorsaat akiussutissamik kapuisussaapput aamma nalunaaqutsersuissallutik, qanorluunniit pisoqaraluarpat taamaaliortussaallutik.

Ataatsimiititaliap naatsorsuutigaa qimmit pinngitsaalillugit taamaallaat toqunneqartassasut, qimmit nappaataannut akiuiniarnermi toqutsineq periarfissatut kingullertut atorineqartillugu.

- Soorlu siunnersuutip nassuiarnerani allassimasoqartoq tigungminnittunut pinngitsaaliinikkut qimmit periarfissaq kingulleq atorlugu aatsaat toqunneqarsinnaasut, toqutsisoqarsinnaalluni aatsaat pisariaqartitsinermi. Taamaattumik Naalakkersuisut ataatsimiititaliap toqutsisinaanermut isumaanut isumaqataapput.

Ataatsimiititaliap isumaqarpoq allatut immaqa aningaasalersuinissaq isumaliuutigineqartariaqartoq, erseqqissaassutigineqarluni qimminik qimuttunik, savaatillit qimmiinik qimmillit aamma qimminik qimuttuunngitsunik tigungminnittut namminneerlutik qimmitik akiussutissamik eqqortumik kapitinneqarnissaannut akisussaasuullutillu qulakkeerinnittassasut.

- Naalakkersuisut qimmit qimuttut savaatillillu qimmiisa akiussutissamik kapitinnissaannut aamma nalunaaqutsernissaannut aningaasalersueriaasissamik toqqaasimapput, landskarsi taakkununga aningaasaliisartunngortissallugu, qimminut qimuttuunngitsunik tigungminnittut namminneerlutik akiliuteqartassallutik. Naalakkersuisut qularinngilluinnarpaat tamanna naapertuilluartumik aaqqiineroq, qimminik ingammik qimuttunik tigungminnittoq nammineerluni akiussutissamik akiliinieruni aningaasarpassuarnik akiliuteqartaria-qassammat, qimuttunik qimmilik 20-nik amerlanerusunilluunniit qimmeqarsinnaasarmat. Qimmit qimuttut aalisarnermut piniarnermullu aamma savaatillit qimmii, qimminik tigungminnittup iluatsilluartumik inuussutissarsiornissaanut tunngaviliisuusarput. Naggasiullugu oqaatigineqassaaq qimmit qimuttut savaatillillu qimmii tassaammata nunatta kulturikkut oqaluttuarisaanerani kingorngussat pingaarnersaasa ilagigaat, qimmeq paarilluarneqarlunilu allanngutsaaliortlugu illersugassaasariaqarluni. Taamaattumik Naalakkersuisut isumaqarput, tunngavilersuutigineqartut tamaasa qissimigaareerlugit, aningaasalersuinissamut siunnersuutigineqartoq tassaasoq Naalakkersuisut pingaarnersiunerminni salliutitaasa aamma kissaataasa ersiutaat.

Ataatsimiititaliap kaammattuutigaa § 21 a, stk. 1 ilaneqassasoq “qimmimik tigungminnittup akilissagaa”-tut allassimassalluni.

- Ataatsimiititaliap oqaatigereerpaq paragrafimut pineqartumut uku oqaatsit ilanngunneqarpata “qimmimik tigungminnittup akilissagaa”, allassimasoq tunngavigalugu qimmillit ataasiakkaat inatsimmut naapertuilluarnerulernissaannut kajumissaataalissaaq. Qimmillip akiussutissamik kapuinissamut suliniummi piumasarineqartut eqquutitinnippagit Naalakkersuisut qimmilimmut akileeqqusisinnaapput. Naalakkersuisut isumaqarput akiliisitsineq innuttaasut inatsimmut naapertuilluartumik pissuseqalernissaannut aaqqiissutigittissallugu naammattoq, isumaqarlutillu ilassutigineqartoq pisariaqanngitsaq.

Ataatsimiititaliap qularivaa Naalakkersuisut akiussutissamik kapuinissamut suliniut siunnersuummi ulluliunneqartumit, januaarip aallaqqaataanit 2017-imi, aallartissinnaassagaat. Kaammattuutigaaullu aallartiffissaa allanngortinneqassasoq imaluunniit ikaarsaarnissami aalajangersagaqassasoq.

- Naalakkersuisut aalajangiusimavaat siunnersuummi aallartinnissamut ulluliunneqarsimasoq. Uumasut Nakorsaarfia Inuussutissalerinermullu Oqartussaaffimmut pingaaruteqarpoq januaarip aallaqqaataani 2017-mi aallartissinnaaneq taamaammallu sulianut ataasiakkaanut nalunaarsuinissamut aamma qimmit nappaataannut kapuinissamut aamma parvovirusimut akiuiniarnissamut inatsisitigut tunngaveqalersimanissamut. Tamannali isumaqanngilaq ullormit siullermit tamakkiisumik sulisinnaanissarput aamma chipsinik nalunaaqutsersuinerit aamma kapuinerit aallartinnissaannut sulianik iltersuinissatsinnut inatsisitigut tunngaveqarluta ingerlatsisinnaalissaagut.

Ataatsimiititaliap piumasarivaa pingajussaannik oqaluuserineqarnissaanut Naalakkersuisut allannguutissamik siunnersuuteqassasut kalaallisuunngortinneqarnerani taaguutit sisamat naqqinneqassallutik (bilag 1).

Ataatsimiititaliap Naalakkersuisunut kalaallisut allassimasut arlallit allanngortinneqarnissaannik inassuteqarpoq, ataatsimiititaliap isumaliutissiissutaata ilassutaa, bilag 1, naapertorlugu. Naalakkersuisut ataatsimiititaliamut akissuteqarnerminni, isumaliutissiissutit suliarineqannginnerani, erseqqissaassutigineqarpoq ataatsimiititaliamit nutsigassatut siunnersuutigineqartut Naalakkersuisunit isumaqataaffigineqanngimmata.

Taaguutit sisamat matumani pineqarput:

- Siunnersuummi 1-imi aamma 3-mi inassutigineqarpoq kalaallisut allassimasoq “qimmimik tigumminnittoq” allanngortinneqassasoq “qimmimik piginnittumut”.

Soorlu siunnersuutit nassuiaataani oqaaseq “qimmimik tigumminnittoq” atorneqarpoq, oqaaseq eqqarsaatigilluaqqaareerlugu atorneqarluni, siunnersuummi inuit akisussaasinnaasut amerlanerutinneqassallutik. Pisariaqarpoq taaguutigineqartup eqqoqqissaartumik atornissaa, siunnersuut eqqortumik taaguuteqartillugu atuutsilertariaqarluni.

- Siunnersuut 2-mi aamma 4-mi innersuussutigineqarpoq kalaallisut allanneqarsimasoq “savaatillit qimmii” allanngortinneqassasoq “savat qimmii”. Naalakkersuisut savaatillit qimmiinik taassallugit ingerlatitsiinnarusupput, soorlu inatsimmi pingaarnersumi 1998-imeersumi taama qimmit pillugit allassimasoqartoq. Taamaattumik Naalakkersuisut ataatsimiititaliap taaguutaareersumut allanngortitsiniarnera ilalersunngilaat, inatsilli 1998-imi atuutilermat taaguutaajuarmat.

Ataatsimiititaliap inassutai Naalakkersuisunit oqaasertaliussatut atussallugit naleqquttuorsorineqanngimmata ilalersorneqarniannigillat, inatsit naapertorlugu atortuutit allanngortinneqassammata aamma taaguutit atorneqareersut allanngortinneqassallutik.

Tamakku erseqqissaassutigereerlugit Naalakkersuisut siunnersuut Inatsisartunut kajumissarutigaaat saqqummiunneqarneratut akuerisassanngorlugu innersuussutigalugu oqaluuserisassanngortippaat.